

УДК 351.824.1

DOI: 10.25140/2411-5215-2019-4(20)-111-118

*Наталія Вдовенко, Наталія Коробова***ИНСТРУМЕНТЫ ТА МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ ПЛОДООВОЧЕВОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ***Наталія Вдовенко, Наталія Коробова***ИНСТРУМЕНТЫ И МЕХАНИЗМЫ ОБЕСПЕЧЕНИЯ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ СУБЪЕКТОВ ХОЗЯЙСТВОВАНИЯ ПЛОДООВОЩНОЙ ОТРАСЛИ УКРАИНЫ***Nataliia Vdovenko, Nataliia Korobova***TOOLS AND MECHANISMS FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF SUBJECTS OF ECONOMIC DEVELOPMENT OF THE FRUIT AND VEGETABLE INDUSTRY OF UKRAINE**

У статті розкрито механізми регулювання розвитку плодоовочевого виробництва та заходи, спрямовані на збалансований розвиток суб'єктів господарювання плодоовочевої галузі. Обґрунтовано, що плодоовочева галузь потребує новітньої інструментарію регулювання, який має бути направлено на підтримання стабільної економічної ситуації, забезпечення продовольчої безпеки, ринкової кон'юнктури й відповідного рівня прибутковості плодоовочевої галузі. Запропоновано заходи щодо надання методичної допомоги в адаптації суб'єктів господарювання до нових умов функціонування національної економіки. Зроблено висновок, що самоусунення держави від стимулювання інноваційних процесів і підтримки високотехнологічного виробництва плодів і овочів, призвело до структурних змін в економіці. Доведено, що незначні коливання в обсягах пропозиції овочів і фруктів залежно від багатьох невідконтрольних суб'єкту господарювання причин, зокрема високий чи низький урожай, призводить до зниження або підвищення цін на плодоовочеву продукцію. До інструментів державного втручання в плодоовочеву галузь віднесено заходи фінансового впливу з використанням механізмів кредитування, регулювання ринку, податкової політики, прямих бюджетних субсидій. Запропоновані інструменти для послаблення процесів занепаду високотехнологічних суб'єктів господарювання і зниження домінування сировинних, слабких у технологічному блоці господарств в умовах трансформації економічних процесів.

Ключові слова: інструменти; регулювання; механізм; національна економіка; плодоовочева галузь; суб'єкт господарювання; сталий розвиток.

Рис.: 2. Бібл.: 17.

В статье раскрыты механизмы регулирования развития плодоовощного производства в Украине. Предложены меры, которые направлены на сбалансированное развитие субъектов хозяйствования плодоовощной отрасли. Обосновано, что для плодоовощной отрасли необходим новый инструментарий регулирования, который предложено направить на поддержание стабильной экономической ситуации, обеспечение продовольственной безопасности, рыночной конъюнктуры и соответствующего уровня доходности плодоовощной отрасли. Предложены меры для оказания методической помощи в адаптации субъектов хозяйствования к новым условиям функционирования национальной экономики. Сделан вывод, что самоустранение государства от стимулирования инновационных процессов и поддержки высокотехнологичного производства плодов, овощей, привело к структурным изменениям в экономике. Доказано, что незначительные колебания в объемах предложения в зависимости от многих неподконтрольных субъекту хозяйствования причин, в частности высокий или низкий урожай, приводит к ощутимому снижению или повышению цен на плодоовощную продукцию. К инструментам государственного регулирования плодоовощной отрасли относятся меры финансового воздействия с использованием механизмов кредитования, регулирования рынка, налоговой политики, прямых бюджетных субсидий. Предложены инструменты для ослабления процессов упадка высокотехнологичных субъектов хозяйствования и доминирования сырьевых, слабых в технологическом блоке хозяйств в условиях трансформации экономических процессов.

Ключевые слова: инструменты; регулирование; механизм; национальная экономика; плодоовощная отрасль; субъект хозяйствования; устойчивое развитие.

Рис.: 2. Библ.: 17.

In the article mechanisms for regulating the development of fruit and vegetable production in Ukraine are disclosed. The fruit and vegetable industry needs the latest tools, which should be aimed at maintaining a stable economic situation, ensuring food security, market conditions and an adequate level of profitability of the fruit and vegetable industry is substantiated. Assistance in adapting business entities to the new conditions of functioning of the national economy is offered. Self-elimination of the state from stimulation of innovative processes and support of high-tech production of fruits and vegetables, has led to structural changes in the economy it was concluded. Small fluctuations in supply volumes, due to many uncontrolled entities, for reasons such as high or low yields, lead to a decrease or increase in prices for fruit and vegetables it has been shown that. The instruments of state intervention in the fruit and vegetable sector include measures of financial influence using the mechanisms of lending, market regulation, tax policy, direct budget subsidies. Tools for weakening the decline processes of high-tech business entities and the dominance of raw materials that are weak in the technological unit of farms in the conditions of transformation processes are proposed.

Keywords: instruments; regulation; mechanism; national economy; fruit and vegetable industry; economic entity; sustainable development.

Fig.: 2. References: 17.

JEL Classification: A13; B21; D23; D20

ГАЛУЗЕВИЙ АСПЕКТ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

Постановка проблеми. Новітні тенденції галузевого розвитку спонукають учених до виокремлення відповідних механізмів регулювання через застосування новітніх інструментів забезпечення сталого розвитку в галузях національної економіки. Сталий розвиток суб'єктів господарювання базується на реалізації трьох основних аспектів діяльності: економічному, соціальному та екологічному. Водночас «розвиток» відображає процес зміни певного об'єкта. Так уже склалося, що трансформації та зміни є незворотними в галузях економіки, про що свідчить і здатність до розширеного відтворення. Вказане стосується і плодоовочевої галузі, як одного з перспективних секторів національної економіки, пов'язаних із продовольчою безпекою. При цьому, поєднавши значення трьох елементів, потрібно актуалізувати пошук базових підходів забезпечення сталого розвитку суб'єктів господарювання саме плодоовочевої галузі України через безперервний трансформаційний процес постійних змін, доповнень, де використання ресурсів, впровадження інновацій, напрями інвестиційної діяльності, науково-технічний розвиток, вдосконалення персоналу та базові інституційні зміни, узгоджені між собою і спрямовані на забезпечення населення власно виробленими харчовими продуктами за доступними цінами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми функціонування плодоовочевої галузі як парадигмальної складової реалізації політики забезпечення сталого розвитку суб'єктів господарювання перебувають у полі зору провідних науковців. Ці питання розглянуті в роботах Р. Близького [1], І. Воронької [2], С. Дідуха [3], В. Іванченкова [4; 5], В. Ковтун [6], Р. Кучеренко [7], Т. Кучеренко [8], Р. Логоша [9], Л. Мармуль [10; 11], Г. Рябенко [12], Л. Чернюк [4], І. Яснолоб [17].

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Дослідження провідних науковців присвячені проблемним аспектам та можливостям удосконалення інструментарію забезпечення сталого розвитку суб'єктів господарювання в плодоовочевій галузі при виборі новітніх механізмів регулювання. Тому першочергового значення набувають заходи з виокремлення найбільш дієвих механізмів та пошук інструментів регулювання з метою реалізації заходів із впровадження прогресивних технологій вирощування плодів та овочів, розвиток інфраструктури ринку переробки, зберігання плодоовочевої продукції в умовах трансформаційних процесів.

Мета статті. Викласти результати досліджень для розроблення підходів щодо удосконалення інструментів і механізмів забезпечення сталого розвитку суб'єктів господарювання плодоовочевої галузі України.

Виклад основного матеріалу. Як показують дослідження, в Україні завжди вироблялися значні обсяги фруктів, а також овочів. При цьому ця група товарів виступає основною сировиною при виробництві плодоовочевої продукції. При зверненні до історичного досвіду функціонування цієї галузі бачимо, що раніше в Україні максимально звертали увагу на сферу переробки плодів і овочів. Тому в усіх регіонах функціонували як великі, так і середні консервні заводи, а також цехи. За визначеннями вченого-економіста Л. О. Мармуль, ефективне функціонування плодоовочевого виробництва зумовлює необхідність створення економічних умов для функціонування спеціалізованих плодоовочевих господарств різних організаційно-правових форм, поліпшення системи вітчизняної селекції та насінництва, реконструкції та модернізації переробних підприємств, розвитку кооперування та інтеграції виробників товарних плодів і овочів [8, с. 92]. Треба взяти до уваги думки вчених, які стверджують, що саме та держава, яка має достатні запаси продовольства, виходить із ними на зовнішній ринок, успішно розвивається. Тому галузь плодоовочівництва може бути як причиною економічної кризи країни, так і сферою, через яку з неї можна вийти.

ГАЛУЗЕВИЙ АСПЕКТ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

Варто зауважити, що до інструментів державного втручання в плодоовочеву галузь відносять заходи фінансового впливу з використанням механізмів кредитування, регулювання ринку, податкової політики, прямих бюджетних субсидій. Також допустимим є застосування механізмів регулювання із застосуванням гарантованої закупівлі надлишків продукції, фінансові та товарні інтервенції на агропродовольчому ринку, різноманітні форми митного регулювання та пільгових кредитів. При цьому ціни так і продовжуватимуть залишатися базовим ринковим інструментом у контексті урегульованості попиту і пропозиції.

Маємо всі підстави погодитись із думкою вченої-економістки Л. Г. Чернюк, яка стверджує, що заходи з регулювання плодоовочевого підкомплексу, запропоновані державою, сьогодні не завжди впроваджуються на практиці [15, с. 27–31]. Це відбувається, по-перше, через відсутність чіткого механізму їх реалізації і, по-друге, через послаблення ролі держави в розвитку продуктивних сил по всій території країни. Разом з тим, відсутність державного регулювання міжрегіонального обміну спонукає необхідність розвивати в окремих регіонах виробництво практично всього основного набору сільськогосподарської продукції для задоволення потреб населення, яке за сучасних умов має надзвичайно низький рівень платоспроможного попиту. Така ситуація призводить до деспеціалізації виробництва і зниження рівня комплексного розвитку продуктивних сил, що в умовах ринкових відносин та значної конкуренції погіршує просторову організацію виробництва [15].

Регуляторна політика держави має формуватися відповідно до глобальних переваг і загроз для плодоовочевого сектору України та умовами імплементації положень Угоди про асоціацію між Україною та ЄС [16, с. 52–68]. Це повинна бути політика протекціонізму, але тільки на базі ринкових методів. Як стверджує О. П. Шмаглій, сучасними «вузькими» місцями та доволі гострими проблемами функціонування інфраструктури плодоовочевого сектору є мала кількість плодо- та овочесховищ і недостатня якість їх потужностей для зберігання, особливо овочів, у тому числі картоплі. Внаслідок цього за останні роки майже чверть врожаю було втрачено, що призвело до різкого підвищення цін на плодоовочеву продукцію. Відсутність централізованих ринків і прозорих оптових торгів об'єктивно створює передумови для цінового хаосу та зростання цін, зумовлює додаткові витрати для споживачів, невиправдано низькі доходи виробників, унеможлиблює їх прямий вихід із власною продукцією на кінцевого споживача [16].

Узагальнюючи роботи провідних учених у сфері державного регулювання ми дійшли висновку, що нееластичність попиту на плодоовочеву продукцію разом із глибокою залежністю суб'єктів господарювання в цій галузі від природних факторів і конкуренції самих виробників зумовлює короткотермінову проблему для товаровиробників (рис. 1).

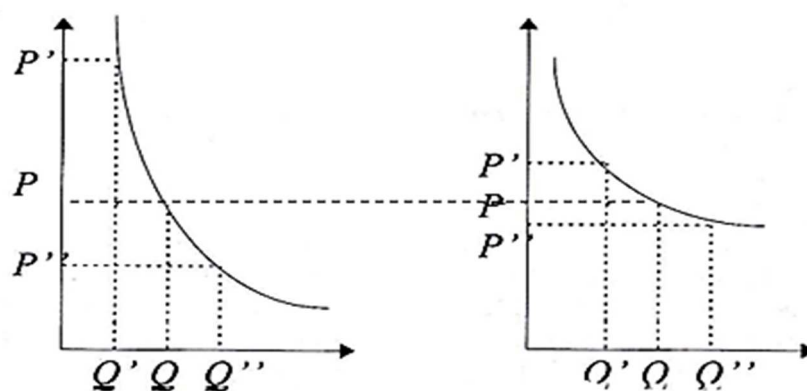

Рис. 1. Вплив зміни обсягів виробництва плодоовочевої продукції на ціни та доходи:
 Q – пропозиція плодоовочевої продукції; P – ціна плодоовочевої продукції

ГАЛУЗЕВИЙ АСПЕКТ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

Водночас через низьку цінову еластичність плодоовочевої продукції незначні зміни в попиті спричиняють інколи вагомі цінові відхилення.

На рис. 2, на графіку зліва, наведена крива нееластичного попиту, що характерний для плодоовочевої галузі. На графіку справа відображена крива більш еластичного попиту.

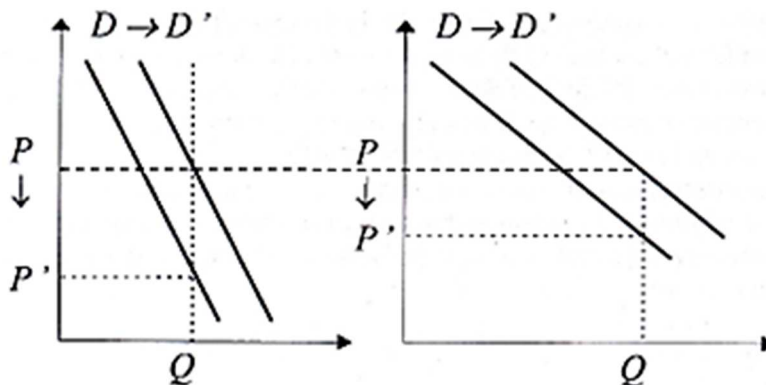

Рис. 2. Вплив зміни попиту на ціни та доходи суб'єктів господарювання плодоовочевої галузі: крива попиту на плодоовочеву продукцію

Дослідження підтверджують, що виробництво овочів і фруктів істотно залежить від природних умов, а також непередбаченого поширення хвороб рослин. При цьому обсяги виробництва стають непередконтрольними вітчизняним товаровиробникам. Іншими словами, багато дрібних виробників не мають можливостей домовитися про спільний контроль над виробництвом з метою регулювання ринкової кон'юнктури. Тому абсолютно звичайним явищем є річні коливання обсягів виробництва плодоовочевої продукції.

При цьому треба констатувати, що ті ж самі зміни в обсягах виробництва плодоовочевої продукції спричиняють значні зміни на ціни, а в результаті й у доходах, а в іншому – до значно менших змін. Важливим є висновок, що навіть у той час, коли попит на ринку на плодоовочеву продукцію стабільний, ціни на ньому дуже нестабільні. Навіть незначні коливання в обсягах пропозиції залежно від багатьох непередконтрольних суб'єкту господарювання причин, зокрема і високий чи низький урожай, призводить до відчутного зниження або підвищення цін. Слід взяти до уваги, що важливо не тільки здійснити політику ціноутворення, але й удосконалити організаційно-економічний механізм регулювання ринку плодоовочевої продукції, формуючи саме економічні передумови розвитку виробництва плодоовочевої продукції в необхідних обсягах і пропорціях. У такому випадку ціна виступатиме засобом, а не об'єктом державного регулювання, де держава буде спроможна компенсувати виробникам відхилення від ринкової ціни.

Зокрема, варто скористатися механізмом регулювання економічних відносин між субсекторами виробництва фруктів та овочів, їх переробки і торгівлі за прикладом Франції. Тут немає традиційної підтримки, а ринкова парадигма озброєна інструментами узгодження інтересів на багатосторонніх переговорах з прийняттям ринкових договорів, обов'язкових для виконання [16, с. 52–68]. При цьому слід зазначити, що від державного сектору суб'єктам господарювання плодоовочевої галузі спрямовуються платежі на державні закупівлі, державна допомога (у матеріальній та фінансовій формах), а також різні державні послуги. Серед них виокремлено інструментарій заходів із сертифікації продукції, видачі санітарно-гігієнічних сертифікатів. Реалізація граничних цін, прямих виплат товаровиробникам, регулювання доступу до ринку, квотування виробництва, а також програми стимулювання попиту виступають традиційними підходами для розвинутих країн, які доцільно впроваджувати.

ГАЛУЗЕВИЙ АСПЕКТ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

Якщо звернутися до досвіду вибору напрямів, інструментів і методів державного регулювання в розвинутих країнах світу [24; 14], то слід виокремити такі блоки:

1. Підтримка доходів товаровиробників плодоовочевої продукції, зокрема платежі за збитки від стихійних лих, платежі за збитки, пов'язані з реорганізацією виробництва, компенсаційні платежі та ті, які пов'язані з дією природних рентоутворюючих факторів.

2. Цінове регулювання: встановлення квот, підтримка внутрішніх цін на продукцію галузі плодоовочівництва, встановлення податків на експорт та імпорт продукції.

3. Компенсація витрат. Заходи щодо субсидіювання товаровиробників у процесі придбання засобів виробництва: субсидіювання або пільгове оподаткування при придбанні добрив, субсидіювання виплат відсотків за отримані кредити, субсидіювання виплат за страхування майна.

4. Макроекономічна політика. До даної групи віднесено заходи державного регулювання, що не мають прямого зв'язку з галуззю плодоовочівництва, але безпосередньо впливають на ефективність її функціонування, зокрема як підтримка стабільності національної валюти, пільгове оподаткування, зовнішньоторговельна діяльність.

5. Сприяння розвитку ринку. Розроблення і реалізація ринкових програм, витрати на зберігання продукції, включаючи здійснення транспортних робіт із перевезення продукції всіх ланок аграрного сектору економіки тісно пов'язані з державним фінансуванням.

6. Сприяння розвитку виробничої інфраструктури. Надання бюджетних коштів на проведення заходів, які потребують довготривалого характеру, які сприяють зростанню ефективності виробництва, субсидії на будівництво господарських приміщень, сприяння створенню об'єднань виробників плодоовочевої галузі України.

7. Реалізація регіональних програм. Здійснюється виділення коштів на реалізацію державних програм розвитку виробництва плодів та овочів.

8. Соціальна та екологічна політика. Передбачає розвиток інфраструктури в сільській місцевості, здійснення науково-дослідної діяльності в секторі плодоовочівництва, забезпечення харчовими продуктами соціально незахищених верств населення і сприяння дотриманню безпеки виробництва продовольства (контроль якості сировини і продовольства), охорона довкілля.

Повністю погоджуємося з думкою вчених В. С. Іванченкова та З. В. Чеховича, які стверджують, що суб'єкти господарювання плодоовочевої галузі є джерелами впливу на довкілля. Реалізація природоохоронних програм має бути узгодженою як з техніко-технологічними і фінансовими проблемами, так і з організаційно-економічними і нормативно-правовими суперечностями для сталого розвитку суб'єктів господарювання саме плодоовочевої галузі. Водночас головним питанням сталого розвитку підприємств плодоовочевої та, відповідно, і консервної промисловості є розробка механізму стимулювання інноваційної діяльності, а також удосконалення теоретичних і науково-методичних підходів до планування, впровадження та управління реалізацією інноваційних проектів [4, с. 159]. При цьому, на думку І. Боженьової, сталий розвиток – це керований процес збалансованого розвитку соціально-економічних, екологічних складових, спрямованих на використання, відтворення природного середовища й досягнення відповідної якості життя людини як у теперішньому, так і в майбутньому часі [13, с. 21–28]. Результати самоусунення держави від стимулювання інноваційних процесів і підтримки високотехнологічного виробництва плодів і овочів, призвели до глибоких структурних змін в економіці, тобто занепаду високотехнологічних суб'єктів господарювання і домінування сировинних, низькотехнологічних секторів. Тому, як показує попередній практичний досвід, розроблення та застосування методів інтегральної оцінки інноваційного рівня суб'єктів господарювання виступить інформаційною основою визначення пріоритетних і економічно ефективних напрямів державної підтримки інноваційних заходів для забезпечення сталого розвитку суб'єктів господарювання плодоовочевої галузі.

Висновки і пропозиції. Таким чином, маємо всі підстави зробити висновки, що в аграрній політиці важливе місце має посісти захист внутрішнього ринку та забезпечення конкурентоспроможної вітчизняних виробників плодоовочевої продукції у міжнародному поділі праці. Водночас необхідно враховувати, що реалізація таких заходів передбачає бюджетні витрати, а також витрати споживачів за рахунок більш високих цін. Також важливо передбачити підтримку відповідного рівня цін, що забезпечить у перспективі стабільність доходів виробників плодоовочевої продукції. Тому інструменти та механізми державного регулювання плодоовочевого виробництва переважно мають бути спрямовані на підтримання стабільної економічної ситуації, забезпечення продовольчої безпеки, ринкової кон'юнктури і відповідного рівня прибутковості галузі, сталого розвитку, наданні допомоги в адаптації суб'єктів господарювання до нових умов функціонування національної економіки.

Список використаних джерел

1. Близький Р. С. Плодоовочева галузь України: механізми та інструменти формування і розвитку. Донецьк, 2012. 327 с.
2. Воронєцька І. С. Зарубіжний досвід та передумови створення оптових ринків плодоовочевої продукції в Україні. *Науковий вісник НАУ*. 2009. Вип. 14. С. 341–346.
3. Дідух М. Використання кластерної моделі для реалізації інвестиційного потенціалу плодоовочевих консервних підприємств. *Економіка харчової промисловості*. 2015. № 4. С. 60–66.
4. Іванченков В. С., Чехович З. В. Перспективи інноваційного розвитку консервного виробництва в українському Причорномор'ї. *Економічні інновації*. 2015. Вип. 60. Кн. I. С. 154–171.
5. Іванченков В. С. Стратегічний орієнтир розвитку підприємств плодоовочевої консервної промисловості. *Економіка харчової промисловості*. 2014. № 3 (23). С. 32–37.
6. Ковтун В. А. Проблеми та перспективи розвитку малого та середнього бізнесу півдня України під час виробництва плодоовочевої продукції. *Інфраструктура ринку*. 2018. Вип. 26. С. 178–184.
7. Кучеренко Р. А. Проблеми розвитку переробних підприємств плодоовочевої консервної галузі Черкаської області на інноваційно-інвестиційних засадах. *Економічний часопис*. 2011. № 11-12. С. 54–57.
8. Кучеренко Т. Ринок овочів і баштанних культур в Україні: поточна кон'юнктура і прогноз. *Пропозиція*. 2009. № 1. С. 52–55.
9. Логоша Р. В. Міжнародний досвід застосування маркетингу на овочевому ринку. *Інноваційна економіка*. 2013. № 7. С. 191–194.
10. Мармуль Л. О. Комунікаційна політика на ринку продукції плодоовочевої переробки. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2008. Вип. 10 (89). С. 90–93.
11. Мармуль Л. О., Коваль С. В., Романюк І. А. Організаційно-економічні засади розвитку та вдосконалення структури ринку плодоовочевої продукції. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2016. Вип. 7. Ч. 2. С. 93–96.
12. Рябенко Г. М. Теоретичні засади забезпечення конкурентоспроможності овочеконсервного підкомплексу АПК у ринкових умовах. *Економіка: проблеми теорії та практики*. 2007. Вип. 233. Т. 5. С. 1258–1263.
13. Боженьова І. М. Теорія сталого розвитку та її роль у процесі управління підприємством. *Збірник наукових праць ВНАУ, Серія: Економічні науки*. 2013. Вип. 3 (80). С. 21–28.
14. Опєнышев С. Зарубежний опит государственного аграрного протекционизма. *Международный сельскохозяйственный журнал*. 2004. № 1. С. 3–7.
15. Чернюк Л. Г. Плодоовочевий підкомплекс України: стан та перспективи. *Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки*. 2009. Т. 2, № 24. С. 27–31.
16. Шмаглій О. Б. Плодоовочевий сектор України: чинники розвитку та пріоритети зростання. *Економіка України*. 2015. № 5 (642). С. 52–68.
17. Яснолоб І. О. Особливості встановлення ціни на плодоовочеву продукцію. *Вісник ЖДТУ. Серія: Економічні науки*. 2013. № 1 (63). С. 346–348.

References

1. Blyzkyi, R. S. (2012). *Plodoovocheva haluz Ukrainy: mekhanizmy ta instrumenty formuvannia i rozvytku [Fruit and vegetable industry of Ukraine: mechanisms and tools of formation and development]*. Donetsk [in Ukrainian].
2. Voronetska, I. S. (2009). Zarubizhnyy dosvid ta peredumovy stvorennia optovykh rynkiv plodoovochevoyi produktsiyi v Ukrayini [Foreign experience and prerequisites for the creation of wholesale markets for fruit and vegetable products in Ukraine]. *Naukovyy visnyk NAU – Scientific Bulletin of NAU*, 14, 341–346 [in Ukrainian].
3. Didukh, M. (2015). Vykorystannia klasternoї modeli dlia realizatsii investytsiinoho potentsialu plodoovochevykh konservnykh pidpriemstv [Use of the cluster model for the investment potential implementation of fruit and vegetable canning enterprises]. *Ekonomika kharchovoi promyslovosti – Economics of the food industry*, 4, 60–66 [in Ukrainian].
4. Ivanchenkov, V. S., Chekhovych, Z. V. (2015). Perspektyvy innovatsiinoho rozvytku konservnoho vyrobnytstva v ukraiinskomu Prychornomorі [Prospects for the innovative development of canning production in the Ukrainian Greater Black Sea area]. *Ekonomichni innovatsiyi – Economic innovation*, 60 (I), 154–171 [in Ukrainian].
5. Ivanchenkov, V. S. (2014). Stratehichnyi oriientyr rozvytku pidpriemstv plodoovochevoi konservnoi promyslovosti [Strategic landmark for the development of enterprises of the fruit and vegetable canning industry]. *Ekonomika kharchovoi promyslovosti – Economics of the food industry*, 3 (23), 32–37 [in Ukrainian].
6. Kovtun, V. A. (2018). Problemy ta perspektyvy rozvytku maloho ta serednoho biznesu pivdnia Ukrainy pid chas vyrobnytstva plodoovochevoi produktsii [Problems and prospects of the development of small and medium business in the south of Ukraine during production of fruit and vegetable products]. *Infrastruktura rynku – Market infrastructure*, 26, 178–184 [in Ukrainian].
7. Kucherenko, R. A. (2011). Problemy rozvytku pererobnykh pidpriemstv plodoovochevoi konservnoi haluzi Cherkaskoi oblasti na innovatsiino-investytsiinykh zasadakh [Problems of the development of processing enterprises of fruit and vegetable canning industry of Cherkasy region under innovation and investment principles]. *Ekonomichni chasopys – Economic Journal*, 11-12, 54–57 [in Ukrainian].
8. Kucherenko, T. (2009). Rynok ovochiv i bashtannykh kultur v Ukrayini: potochna koniunktura i prohnoz [Vegetables and cucurbits market in Ukraine: current situation and forecast]. *Propozytsiia – Offer*, 1, 52–55 [in Ukrainian].
9. Lohosha, R. V. (2013). Mizhnarodnyy dosvid zastosuvannya marketynhu na ovochevomu rynku [International experience of the marketing in the vegetable market]. *Innovatsiina ekonomika – Innovative economy*, 7, 191–194 [in Ukrainian].
10. Marmul, L. O. (2008). Komunikaitsiina polityka na rynku produktsii plodoovochevoi pererobky [Communication policy in the market of fruit and vegetable processing]. *Formuvannia rynkovykh vidnosyn v Ukraini – Formation of market relations in Ukraine*, 10 (89), 90–93 [in Ukrainian].
11. Marmul, L. O., Koval, S. V., Romaniuk, I. A. (2016). Orhanizatsiyno-ekonomichni zasady rozvytku ta vdoskonalennya struktury rynku plodoovochevoyi produktsiyi [Organizational and economic principles of the development and improvement of the market structure of fruit and vegetable products]. *Naukovyy visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu – Scientific Bulletin of Uzhgorod National University*, 7 (2), 93–96 [in Ukrainian].
12. Riabenco, H. M. (2007). Teoretychni zasady zabezpechennia konkurentospromozhnosti ovochekonservnoho pidkompleksu APK u rynkovykh umovakh [Theoretical bases of ensuring the competitiveness of the vegetable-canned subcomplex of the agro-industrial complex in market conditions]. *Ekonomika: problemy teoriiy ta praktyky – Economics: problems of theory and practice*, 233 (5), 1258–1263 [in Ukrainian].
13. Bozhenova, I. M. (2013). Teoriia staloho rozvytku ta yii rol u protsesi upravlinnia pidpriemstvom [Theory of the sustainable development and its role in the process of the enterprise management]. *Zbirnyk naukovykh prats VNAU. Serii: Ekonomichni nauky – Collection of scientific works of VNAU, Series: Economic sciences*, 3 (80), 21–28 [in Ukrainian].

ГАЛУЗЕВИЙ АСПЕКТ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

14. Openishev, S. (2004). Zarubezhnyi opyt gosudarstvennogo agrarnogo protektsionizma [Foreign experience of the state agrarian protectionism]. *Mezhdunarodnyi selskokhoziaistvennyi zhurnal – International Agricultural Journal*, 1, 3–7 [in Russian].

15. Chernyuk, L. H. (2009). Plodoovochevyi pidkompleks Ukrainy: stan ta perspektyvy [Fruit and vegetable subcomplex of Ukraine: status and prospects]. *Zbirnyk naukovykh prats Cherkaskoho derzhavnogo tekhnolohichnogo universytetu. Serii: Ekonomichni nauky – Collection of scientific works of Cherkasy State Technological University. Series: Economic Sciences*, 2 (24), 27–31 [in Ukrainian].

16. Shmahliy, O. B. (2015). Plodoovochevyi sektor Ukrayiny: chynnyky rozvytku ta priorityty zrostannya [Fruit and Vegetable Sector of Ukraine: Development Factors and Growth Priorities]. *Ekonomika Ukrayiny – Ukraine economy*, 5 (642), 52–68 [in Ukrainian].

17. Yasnolob, I. O. (2013). Osoblyvosti vstanovlennya tsiny na plodoovochevu produktsiyu [Features of setting the price for fruit and vegetable products]. *Visnyk ZHDTU. Serii: Ekonomichni nauky – ZhSTU Bulletin. Series: Economic Sciences*, 1 (63), 346–348 [in Ukrainian].

Вдовенко Наталія Михайлівна – доктор економічних наук, професор, завідувачка кафедри глобальної економіки, Національний університет біоресурсів та природокористування України (вул. Героїв Оборони, 15, м. Київ, 03041, Україна).

Вдовенко Наталія Михайлівна – доктор економічних наук, професор, завідувачка кафедрою глобальної економіки, Національний університет біоресурсів та природопольовання України (ул. Героїв Оборони, 15, г. Київ, 03041, Україна).

Vdovenko Nataliia – Doctor of Economics, Professor, Head of the Department of Global Economics, National University of life and environmental sciences of Ukraine (15 Heroiv Oborony Str., 03041 Kyiv, Ukraine).

E-mail: nata0409@gmail.com

ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-0849-057X>

ResearcherID: J-5146-2017

Коробова Наталія Миколаївна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри глобальної економіки, Національний університет біоресурсів та природокористування України (вул. Героїв Оборони, 15, м. Київ, 03041, Україна).

Коробова Наталія Николаевна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри глобальної економіки, Національний університет біоресурсів та природопольовання України (ул. Героїв Оборони, 15, г. Київ, 03041, Україна).

Korobova Nataliia – PhD in Economics, Associate Professor, Associate professor of Department of Global Economic, National University of life and environmental sciences of Ukraine (15 Heroiv Oborony Str., 03041 Kyiv, Ukraine).

E-mail: korobova_n@ukr.net